

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. No. 5–6 (129–130). pp. 261–270. DOI: 10.24139/2312-5993/2023.05-06/261-270. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua> (Accessed 24 Dec. 2024). [in Ukrainian].

17. Yurchak, Yu., Zhuravel, V. & Burbela, S. (2024). Деякі педагогічні питання протидії негативному інформаційному впливу на особовий склад орхану окхорони державного кордону в умовах війни [Some pedagogical issues of countering the negative information influence on the personnel of security authority of state border in conditions of war]. *Youth & market*. No. 1(221). pp. 73–77. DOI: 10.24919/2308-4634/2024.298619 [in Ukrainian].

18. Yurchak, Yu., Zhuravel, V. & Neroba, V. (2024). Spetsyfika informatsiino-psykholohichnoi propahandy shcho vykorystovuvalasja natsyistskoju Nimechchynoiu ta komunistychnym SRSR sered viisk ta naselennia protyvyka protiahom Druhoi svitovoi viiny [Specificity of informational and psychological propaganda used by Nazi Germany and the communist USSR among the troops and population of the enemy throughout of the Second World War]. *Youth & market*. No. 2(222). pp. 66–73. DOI: 10.24919/2308-4634/2024.300089 [in Ukrainian].

19. Yurchak, Yu. (2024). Pidhotovka maibutnikh ofitseriv do protydii do protydii nehatyvnomu informatsiino-psykholohichnomu vplyvu v umovakh informatsiinoi viiny [Preparation of future officers to counter negative informational and psychological influence in the context of information warfare]. *Scientific professional journal of the SSPU. Series pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. No. 1–2 (135–136). pp. 261–270. DOI: 10.24139/2312-5993/2024.01-02/064-081. Available at: <https://pedscience.sspu.edu.ua> (Accessed 02 Jan. 2025). [in Ukrainian].

20. Yahupov, V.V. (2002). Zahalnodydaktychni osnovy navchannia viiskovosluzhbovtiv strokovoї sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy [General didactic foundations of training of conscripts of the Armed Forces of Ukraine]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 432 p. [in Ukrainian].

21. Yurchak, Yu., Zhuravel, V. & Burbela, S. (2024). Relevance of countering the negative information and psychological impact on the personnel of a state border guard agency in wartime. *Honor and Law*. IS. 1, No 88. pp. 32–36. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/3/86/287110> [in English].

Стаття надійшла до редакції 03.01.2025

УДК 378.147:63-051]:81'243

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.322722>

Марина Андреева, викладач кафедри української та іноземних мов
Вінницького національного аграрного університету

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

В Україні приділяють велику увагу якості підготовки фахівців аграрної галузі, адже сільське господарство завжди вважалося основою забезпечення продовольчої безпеки держави та добробуту її жителів. Професійна освіта студентів аграрних закладів вищої освіти включає розвиток міжкультурної діалогічної взаємодії, встановлення професійної комунікації в науковій та освітній сферах, участь у міжнародних проєктах, спрямованих на регіональні особливості виконання професійних обов'язків, що суттєво впливають на ефективність виконання професійних завдань у кожному окремому регіоні.

Розуміння та вміння користуватися професійною мовою є ключовим елементом для майбутнього агронома, адже це не лише частина іноземної комунікативної компетентності, але й важливий інструмент для взаємодії у процесі виконання важливих професійних завдань.

Саме тому у пропонованій статті розглянуто сутність феномена комунікативної культури як важливого елемента професійної майстерності й особистісної культури спеціалістів у аграрній галузі.

Ключові слова: спілкування; комунікативна культура; майбутні фахівці аграрної сфери.

Літ. 8.

Maryna Andriieva, Lecturer of the Ukrainian and Foreign Languages Department,
Vinnytsia National Agrarian University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE AGRICULTURAL SPECIALISTS

In Ukraine, special attention is paid to the quality of training of agricultural personnel, since agriculture has always been considered the basis of the country's food security and the well-being of its citizens. The professional training of students of agricultural higher education institutions involves the implementation of intercultural dialogic interaction, the establishment of professional communication in the scientific and educational spheres, participation in international projects focused on the regional peculiarities of the implementation of professional activities and have a significant impact on the effectiveness of the performance of professional tasks specific to each individual region. The most important component of the professional communication of the future agronomist is the mastery of the professional language as a component of foreign language communicative competence and a tool for interaction in the process of solving current professional tasks. It should be noted, that science has developed a certain base that allows us to

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

consider the problem formation of foreign language communicative competence in future agronomists during their international cooperation in the professional sphere.

The formation of foreign language communicative competence in the future agronomist is implemented in the process of learning a foreign language in integration with the disciplines of the professional cycle in the course of educational, research and practical activities in an agricultural university and involves the use of means of linguistic influence, adequate to a specific situation, which contributes to the formation of personal and professional qualities future agronomists.

That is why this article analyzes the essence of the phenomenon of communicative culture as a component of professional skill and the personal culture of specialists in the agricultural sector.

Keywords: communication; communicative culture; future specialists of the agrarian sphere.

Постановка проблеми. У дослідженнях, присвячених проблемам спілкування у кінці ХХ ст., виокремився культурологічний аспект. У працях багатьох педагогів з'явилось поняття "комунікативної культури", яке розглядається як складова культури мовлення, особистісна складова професійної майстерності, а також як умова успішного навчального процесу та комфортності педагога у його роботі.

Для роботи фахівців аграрної галузі метою предметної та міжособистісної взаємодії є задоволення потреби у спільній діяльності, де комунікація виступає сукупністю зв'язків і взаємовпливів, у яких формуються та реалізуються стосунки фахівців аграрної галузі.

Психологічні механізми сприйняття, взаємного розуміння, міжособистісної привабливості, взаємовпливу та ролі поведінки знаходять відображення у комунікативній культурі особистості.

Необхідність підвищення професійної майстерності спеціалістів аграрної галузі через формування та розвиток їхньої комунікативної культури, а також недостатня опрацьованість цієї теми у науково-методичній літературі обумовлюють актуальність дослідження цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях проблем спілкування останнього десятиріччя ХХ ст. виокремлено культурологічний аспект (В. Біблер, С. Курганов та інші). У працях Л. Агафонцевої, Г. Бабій, І. Зарецької, Т. Старостіної з'явилось поняття "комунікативна культура", яке набуло популярності в педагогічній професії. Це поняття розглядається як складова педагогічної культури, особистісний компонент професійної майстерності, а також умова успішності педагогічного процесу і комфортності педагога у його діяльності. Комунікативна культура розглядається дослідниками як: частина професійної культури фахівця; комунікативний аспект професійної підготовки; компонент культури особистості.

Дослідники розглядають комунікативну культуру в різних контекстах: як частину професійної культури фахівця (В. Грехнев, В. Сластьонін, І. Зарецька), як комунікативний аспект професійної підготовки (Н. Кузьміна) та як компонент культури особистості (А. Мудрик, В. Саф'янов) [8].

Стаття має на меті обґрунтувати поняття комунікативної культури як важливої складової професійної майстерності й особистісної культури спеціалістів аграрної галузі.

Виклад основного матеріалу. Особа проявляє і реалізує себе насамперед через комунікацію. Уміння комунікувати є вродженою якістю людини, наданою їй природою. Одночасно норми комунікації, моральні стандарти та досвід спілкування формуються у контексті історичного часу і є частиною духовної культури суспільства. Нагальною потребою сьогодення виступає освоєння людиною цього досвіду, навчання її комунікації, виховання як суб'єкта спілкування.

Розвиток культури комунікації та комунікативної культури триває протягом усього життя людини та її діяльності. Це інтегральна якість, яка дає змогу ефективно взаємодіяти з іншими людьми і значною мірою залежить від якості та рівня освіти, яку отримує людина. Вища освіта відіграє важливу роль у цьому процесі.

Процес мовлення як основний засіб комунікації вимагає від його учасників демонстрації під час навчання та неформальної міжособистісної взаємодії більш досконалих комунікативно-мовленневих навичок, зокрема, вміння говорити змістовно, зрозуміло та цікаво для співрозмовника, а також вміння слухати, стимулюючи бажання поділитися новою інформацією, вміння аналізувати і робити висновки з почутого.

У процесі розвитку мовлення також вдосконалюються морально-комунікативні якості, такі як: ввічливість, взаємна повага, товаришність та почуття власної гідності. Це потребує більш ретельного відбору вербальних і невербальних засобів, що сприяють міжособистісному пізнанню та взаєморозумінню співрозмовників [3].

Навчання у закладах вищої освіти є одним із найбільш ефективних етапів не лише у професійній підготовці майбутніх фахівців, але й у розвитку навичок ефективно та доцільно комунікувати з іншими людьми.

Звідси – важливим завданням вищої освіти є формування у студентів комунікативної культури, яка сприятиме ефективній професійній діяльності в умовах мінливого сучасного суспільства і забезпечує

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

чить їхню високу конкурентоспроможність на ринку праці.

Комуникативна компетентність, виступаючи складовою частиною комуникативної культури, є важливою для всіх фахівців, але для деяких професій вона стає ключовою характеристикою професійної особистості.

Комуникативна культура – це інтегральна якість особистості, що включає знання законів і правил спілкування, вміння правильно формулювати свої думки, чітко і впевнено відстоювати свою позицію, вести ділові переговори, швидко орієнтуватися у комуникативних ситуаціях, ефективно співпрацювати з колегами та успішно виконувати професійні завдання.

Комуникативна культура є однією з основних характеристик сучасної людини та відіграє ключову роль у загальнокультурному та професійному розвитку особистості. Сучасні дослідження показують, що комуникативна культура супроводжується процесом соціальної взаємодії, стаючи одним із провідних факторів досягнення соціальної стійкості та впорядкованості завдяки стабілізуючому впливу на комуникативні процеси. В умовах інформаційної цивілізації комуникативна культура перетворюється на мету, основу та засіб регулювання комуникативних процесів.

Ми розглядаємо розвиток комуникативної культури майбутніх фахівців як педагогічний процес, який включає аудиторну та позааудиторну діяльність і спрямований на формування комуникативної компетентності студентів, виражену у їхній готовності використовувати набуті знання, уміння та навички у професійній діяльності.

Усі явища суспільного життя є результатом універсального способу існування людини й суспільства (діяльнісний підхід). У зв'язку з цим, комуникативну культуру розглядають як сукупність елементів, що регулюють комуникативну діяльність, формуються, функціонують і розвиваються через взаємодію суб'єктів. Комуникативна культура особистості визначається як система знань, норм, цінностей і зразків поведінки, прийнятих у суспільстві, а також уміння органічно, природно й невимушено застосовувати їх у діловому й емоційному спілкуванні.

Розуміння поняття комуникативної культури формувалося на базі нормативно-етичного підходу до питань спілкування у педагогічній взаємодії. Початковий етап його визначення характеризується виділенням етичної складової у структурі спілкування – педагогічного такту. Це можна описати як “відчуття міри у вимогливості, уміння обирати форму вимог, особливу чуйність, що проявляється у всій системі різноманітних стосунків з учнями, їхніми батьками, у вирішенні тонких психологічних питань, які виникають у процесі педагогічної

діяльності” [2]. Значну роль у комуникативній культурі, яка також базується на здатності орієнтуватися в інформаційній структурі спілкування, відіграє соціально-психологічна інформація. Вона передається через етикет, використовуючи стандарти спілкування, коди, знаки, символи та інші засоби.

Варто зазначити, що розвиток цього поняття відбувався через певну трансформацію та переосмислення терміна “культура спілкування”. Визначається “культура спілкування” як особлива система типових емоційно-почуттєвих, раціональних та вольових реакцій людини, сформованих на основі спільних соціально-значущих умов її життєдіяльності [3].

Це поняття підкреслює значущість не тільки психологічних особливостей учасників комунікації, але й соціальних аспектів, що визначають зміст культури спілкування. Можна також відзначити етичний та духовний зміст культури спілкування, який включає: освіченість, духовне багатство, розвинене мислення, здатність аналізувати явища в різних сферах життя, різноманітність форм, типів і способів комунікації, її емоційно-естетичні модифікації, міцну етичну основу, взаємну довіру учасників спілкування, а також результати у вигляді пізнання істини, стимулювання діяльності та її чіткої організації [7].

Педагогічна модель розвитку іншомовної комуникативної компетентності у майбутніх агрономів спирається на принципи професійної орієнтації, вмотивованості, нелінійності, інтегративної, комуникативної спрямованості та проблемності. Вона включає концептуальні ідеї, методологічні підходи, цілі, завдання, зміст, методи, педагогічні умови та технологічне забезпечення їх реалізації, а також критерії та показники ефективності формування іншомовної комуникативної компетентності у майбутніх агрономів. Ця модель відображає цілісність її структурних компонентів, визначених на основі компетентнісного, комуникативно-когнітивного, інтегративного та проблемно-діялісного підходів. Вона базується на міждисциплінарному підході, що враховує теоретичні та практичні аспекти професійної підготовки майбутнього спеціаліста.

Основними педагогічними умовами ефективного впровадження моделі розвитку іншомовної комуникативної компетентності у майбутніх агрономів є:

- створення позитивної мотивації для освоєння іншомовної комуникативної компетентності з урахуванням специфіки професійної діяльності;
- занурення у професійно орієнтоване комуникативне міжкультурне середовище, що відображає специфічні агротехнологічні проблеми;
- взаємодія з представниками міжнародної аграрної спільноти;

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

- використання інтерактивних і дослідницьких методів навчання, забезпечення балансу між груповою інтерактивною та індивідуальною роботою майбутніх агрономів (гнучке й логічне застосування навчальних технологій, спрямованих на розвиток мовних компетенцій, необхідних для розв'язання професійно значущих завдань);

- організація мовного матеріалу з урахуванням досвіду студентів у здійсненні іншомовного спілкування;

- інтеграція навчальних кластерів, що об'єднують навчальну, науково-дослідну та практичну діяльність майбутніх агрономів під час формування іншомовної комунікативної компетентності;

- створення навчально-методичних засобів, що висвітлюють спеціалізовані аспекти діяльності майбутнього спеціаліста.

При аналізі категорії "іншомовна комунікативна компетентність майбутніх агрономів" були розглянуті поняття "компетенція", "компетентність" та "комунікативна компетентність". Було зроблено висновок, що іншомовна комунікативна компетентність майбутніх агрономів є частиною професійної компетентності, орієнтованої на професійну міжкультурну комунікацію. Ця компетентність формується під час вивчення іноземної мови студентами-агрономами і є інтегративною характеристикою особистості майбутнього агронома, відображаючи специфіку професійної діяльності. Іноземна комунікативна компетентність дає змогу майбутнім агрономам ефективно самореалізуватися у професійній сфері та сприяє успішному спілкуванню з колегами і зарубіжними партнерами, використовуючи набуті професійні знання, вміння, освоєні творчі підходи та накопичений досвід. У зв'язку з цим знання іноземної мови стає одним із ключових способів досягнення професійних цілей, а також є засобом розвитку особистості, самопізнання та освоєння навколишнього світу.

Іншомовна освіта майбутніх агрономів має такі завдання:

1. Забезпечувати ефективну комунікативну взаємодію студентів.

2. Формувати професійно орієнтовану комунікативну компетентність як рідною, так і іноземною мовами.

3. Інтегрувати мовні, загальнокультурні та професійні компетенції з урахуванням регіональної специфіки під час вивчення іноземної мови.

4. Розвивати творчі здібності та інтелектуальний потенціал студентів.

5. Розширювати їх світогляд і досвід професійної діяльності.

Іншомовна комунікативна компетентність майбутнього агронома є комплексною характеристикою його особистості, яка забезпечує ефективну самореалізацію у виконанні професійних завдань

шляхом використання набутих знань, умінь, творчих методів та накопиченого досвіду. Структура цієї компетентності складається із декількох основних компонентів: мотиваційного, когнітивно-комунікативного та діяльнісного. У працях педагогів запроваджується поняття "культури комунікативної взаємодії" і виділяються її показники:

- адекватність реакцій студентів на педагогічні дії і вчинки викладача, синхронність спільної діяльності;

- емоційно-пізнавальна активність, атмосфера творчого пошуку і співпраці;

- дотримання етично-естетичних норм у діловому й міжособистісному спілкуванні вчителя і здобувача освіти.

Якщо розглядати комунікативну культуру викладача як сукупність його особистісних якостей, можна виділити такі складові її структури: творче мислення, культура мовного впливу, самоналаштування на спілкування, культура жестів і рухів у комунікативних ситуаціях, сприйняття комунікативних дій співрозмовника, культура емоцій та комунікативних навичок.

Діяльність педагога має два основні аспекти: з одного боку, вона є практичною і пов'язана зі щоденною навчально-виховною роботою, яку виконують викладачі, майстри та вихователі. Ключовим елементом, що визначає цей вид діяльності, виступає процес. Саме в процесі взаємодії педагогів і студентів розв'язуються основні завдання освіти та навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти, набуття ними відповідних знань, умінь і навичок, а також формування їхнього світогляду і поведінкових якостей.

Для забезпечення ефективного процесу та високої якості освіти необхідне технологічне забезпечення, включаючи добір конкретних методів, засобів та організаційних форм навчання, виховання і розвитку учнів, що сприяють досягненню очікуваних результатів освіти. З іншого боку, ця діяльність також має дослідницький, пошуковий та методичний характер, що включає обґрунтування мети і змісту освіти, а також добір відповідних методів, засобів та організаційних форм освітньої діяльності [8].

У багатьох дослідженнях комунікативна культура трактується як складова професійної культури особистості, і включає, зокрема професійну мовленнєву культуру і професійну культуру мислення [8].

Ще однією принциповою якістю комунікативної культури є її гуманістичний характер. Це підсилює значення аксіологічного компонента комунікативної культури, зокрема таких цінностей, як гуманність, інтерес до людини та духовність. Спілкування має бути цінністю для кожної людини. Ступінь важливості цінностей комунікативної

культури для учасника спілкування визначається якістю комунікативного процесу. У процесі спілкування комунікативна культура особистості характеризується вмінням кожного з партнерів створювати такі психологічні умови, які сприяють оптимальному прояву їх інтелектуального, волевого і морально-етичного потенціалу.

На сьогодні часто переглядаються основні елементи освіти: навчально-виховні та науково-методичні засади, а також організаційна структура управління освітою. Оновлення підходів до навчання є ключовою складовою реформування освіти в Україні і передбачає адаптацію до сучасних потреб як особистості, так і суспільства.

Очікується, що успішний молодий фахівець володіє професійно орієнтованими компетентностями, формування яких є ціннісно-сисловою основою освітнього процесу у закладах вищої освіти. Розвиток навичок спілкування сприяє досягненню високих навчальних результатів, підвищує самостійність студентів і суттєво впливає на формування таких особистісних якостей, як відповідальність, цілеспрямованість, прагнення до самовдосконалення та професіоналізму.

У професійній сфері важливо вміти реалізувати себе через комунікацію: встановлювати ділові стосунки, входити в контакт і виходити з нього, передавати і пояснювати свої думки та пропозиції, адекватно розуміти своїх колег, керівників і підлеглих, а також конструктивно врегульовувати суперечності та конфлікти. Тому випускник ЗВО повинен мати високий рівень комунікативної компетентності, що дозволить йому безперешкодно використовувати іноземну мову для виконання поточних професійних завдань, кар'єрного просування та досягнення високих результатів.

Формування навичок іншомовного спілкування у студентів аграрних закладів освіти пов'язане з тим, що більшість із них – представники сільської молоді, які претендують на власну прекрасну освіту, активно відрізняються спостережливістю, увагою до деталей, близькістю до природи і водночас повільністю і глибиною реакції на подразники. У них є велика кількість конкретних ідей, але їхня мова нелітературна, усіяна діалектами, а словниковий запас – обмежений.

Для того, щоб успішно виконати завдання формування комунікативних здібностей майбутніх агрономів, необхідно вивчити деталі їх комунікативної діяльності, особливості їх активної мови, домінуючий стиль спілкування, проблеми, пов'язані з ними в спілкуванні, їх ставлення до них і загалом до спілкування. Важливо точно розуміти проблему. Варто уважно і систематично спостерігати за текстом молодих людей в ситуаціях непередбаченого спілкування, міжособистісних і ділових відносин. Грунтуючись на результатах спосте-

режень, викладач повинен систематизувати і адаптувати зміст навчальної інформації відповідно до аудиторії студентів. Перебіг процесу набуття теоретичних знань та формування навичок пов'язаний із зацікавленістю студента у вдосконаленні розвитку комунікативних навичок [3].

Велика відповідальність за процес формування комунікативних навичок студента покладається на викладача, у співпраці з яким він сам набуває навичок спілкування, джерелом якого виступають життєвий досвід, мистецтво, загальна ерудиція і спеціальні наукові методи. Головна роль відводиться життєвому досвіду і досвіду міжособистісного спілкування. Джерелом комунікативних навичок викладача є його загальна ерудиція як надійний і систематизований набір знань про історію та культуру спілкування.

Формування комунікативних навичок фахівців сільського господарства можна забезпечити за рахунок реалізації комплексу факторів:

1) оновлення змісту підготовки агрономів відповідно до потреб сучасної соціально-політичної та економічної ситуації;

2) врахування динаміки змін кваліфікаційних вимог;

3) визначення комунікативного тренінгу як невід'ємної частини професійної освіти сучасних агрономів;

4) перенесення комунікативних навичок у сферу професійної діяльності фермерів та відповідних принципів і методів професійної підготовки агрономів з урахуванням елементів комунікації;

5) розробка багаторівневої системи навчання спілкуватися, спрямованої на постійне вдосконалення комунікативних навичок фахівців у сфері сільського господарства.

Відповідно до умов і факторів формування комунікативних здібностей агрономів можна визначити критерії діагностики рівня їх сформованості:

– мотиваційний фактор як особливість комунікативно-професійного самовизначення фахівців;

– рівень володіння рідною і однією іноземною мовами;

– наявність організаторських і комунікативних здібностей;

– володіння вербальними та невербальними засобами спілкування з метою досягнення прогнозованого ефекту;

– знання і досвід вживання засобів справляти враження, засобів впливу на аудиторію [4].

Розв'язанню завдань професійної освіти агрономів сприяє стан комунікативної здатності студента використовувати навколишній інформаційний простір і керувати ним. У зв'язку з цим варто говорити про необхідність формування особистості фахівця з точки зору комунікації. Комунікативні навички є невід'ємною складовою місії професійної

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

освіти, а у поєднанні із професійними здібностями відповідають потребам як індивідуального, так і організаційного та соціального розвитку [2].

Підвищення ефективності розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю досягається через комплексне впровадження психолого-педагогічних умов в освітньому процесі:

- системність та науковість навчальної інформації, їхня відповідність досягненням сучасної науки;
- ознайомлення студентів з основами теорії комунікативної діяльності;
- створення позитивної мотивації до формування комунікативної компетентності та ціннісного ставлення до комунікативної діяльності;
- свідоме засвоєння студентами навчального матеріалу з теорії комунікативної діяльності;
- забезпечення узгодженості та наступності змісту теоретичних та практичних занять;
- різноманітність та поступове ускладнення пропонованих комунікативних завдань;
- застосування діалогових методів та форм навчання;
- навчання студентів уважного ставлення до комунікативної поведінки, заохочення до її аналізу;
- побудова стосунків у системі “викладач-студент”, “студент-студент” на гуманістичних засадах;
- висока комунікативна компетентність науково-педагогічних працівників [7].

Таким чином, формування іншомовних комунікативних навичок студентів закладів вищої освіти передбачає ретельне вивчення стану комунікативних навичок майбутніх фахівців в області сільськогосподарської підготовки, адаптацію до потреб індикатора змісту навчальних матеріалів, визначення системи методів формування комунікативних навичок, організація комунікативно-орієнтованого навчання студентів, підвищення комунікативних навичок викладачів – це трудомісткий процес, який передбачає підвищення продуктивності системи.

Сучасні психологічні дослідження підтверджують широко відомий факт – успіх професійної діяльності залежить не лише від професійної компетентності, але і на 50 % від уміння спілкуватися, володіти високим рівнем комунікативної культури.

У складі комунікативної культури А. Мудрик виділяє: психологічні особливості особистості, що включають товариськість, емпатію, рефлексію комунікативної діяльності, саморегуляцію; особливості мислення, що виражаються у відвертості, гнучкості, нестандартності асоціативного ряду і внутрішнього плану дій; соціальні установки, що зумовлюють інтерес до самого процесу спілкування і співпраці, а не до результату; сформованість комунікативних умінь [5].

У роботах багатьох педагогів пропонується виділити аксіоматичні, технічні та творчі елементи в

структурі культури спілкування. Перший відображає основні цінності культури спілкування людини-гуманістичну позицію, інтерес до людей, культурі загалом, морально-етичним нормам, особливо професійним і естетичним елементам. Другий відображає операційні аспекти професійного спілкування, загальні теоретичні знання основ міжособистісного спілкування, професійної комунікації, теорії формування особистості та її психологічних особливостей, знання індивідуально-типологічних особливостей, спілкування та важливі навички: розуміння і сприйняття, міжособистісна взаємодія, опанування навичок спілкування. Творча складова дає змогу відстежити динаміку розвитку і саморозвитку особистості в комунікативній діяльності й передбачає передусім її комунікативні якості: рефлексія комунікативної діяльності, гнучкість (оперативне творче мислення, що дозволяє орієнтуватися в непередбачених ситуаціях спілкування), емпатія, товариськість, емоційно-психологічна саморегуляція, особистісна атракція [1].

Нерозривна єдність і взаємозв'язок всіх компонентів проявляється у тому, що особистість опосередковує вибір цінностей спілкування, цінності впливають на вибір знань і навичок спілкування, визначають стиль спілкування. Зі свого боку, знання комунікації впливає на вибір цінностей спілкування і розвиток особистості, даючи поштовх до подальшого освоєння цінностей культури спілкування.

Суть інноваційних підходів до підвищення рівня культури іншомовного спілкування майбутніх фахівців аграрної галузі в системі освіти полягає у такому:

- Підготовка майбутніх фахівців аграрного сектора повинна ґрунтуватися на сучасному підході до розвитку культури міжособистісних відносин і має бути спрямована на швидку адаптацію до нестандартних професійних ситуацій, встановлення нових зв'язків для довгострокової взаємодії, розвиток навичок запобігання конфліктам і, при необхідності, конструктивної поведінки розв'яже їх; ефективна підготовка персоналу до професійно-комунікативної діяльності потребує системної реалізації, в основу її змісту треба покласти функціональні обов'язки та під час навчання враховувати сучасні особливості професійної діяльності у сфері послуг (можливості колективної організації виробничих процесів; оперативне та своєчасне виконання замовлень відповідно до запитів клієнтів і вимог роботодавців; обмін інформацією за допомогою вербальних і невербальних засобів, у тому числі інформаційно-комунікаційних тощо);

- Зростання якісних параметрів комунікативних навичок студентів (глибина, повнота, ретельність, інформованість і т. д.); у процесі професійної підготовки має бути забезпечено раціональне викорис-

тання новітніх освітніх технологій, реалізація взаємозв'язку естетичних, психологічних і культурологічних знань, а також професійних навичок з урахуванням міжнародних вимог до професійної компетентності працівників сільського господарства. Знаючи іноземну мову у професійній сфері, агроном зможе без посередників та перекладачів вивчати нові методики вирощування різних культур, дізнаватися про способи підвищення врожайності, спілкуватися з іноземними колегами, партнерами та клієнтами. Володіння іноземною лексикою у сфері сільського господарства дасть змогу вільно орієнтуватися у професійній літературі, ринку аграрної продукції, а також у новітніх агротехнологіях. Так чи так, вся робота фахівця побудована на тому, що він стикається з іноземною мовою, чи це інструкція до імпортованих добрив та пестицидів, ділове відрядження за кордон або просто опис імпортованого насіння.

Тому, готуючи компетентного і конкурентоспроможного майбутнього агронома, здатного творчо мислити і знаходити нестандартні рішення, важливо пам'ятати про правильне поєднання освіти, наукових досліджень і самостійної виробничої діяльності. Серед них іноземні мови відіграють важливу роль і пов'язані з міждисциплінарними можливостями. Зазвичай як майбутні працівники аграрної сфери, так і майбутні аграрії володіють достатньою гнучкістю у спілкуванні, умінням взаємодіяти з різними людьми, пристосовуватися до мінливих соціальних обставин.

Показники оптимізму серед селян і студентів нижчі від середнього, що свідчить про те, що їм властиві життєлюбність, життєрадісність, впевненість у собі і незалежність.

Показники стійкості студентів до життєвих труднощів перебувають на рівні нижче середнього. Водночас фермери, як правило, частіше, ніж студенти, вибирають активну позицію в спілкуванні. Ця схильність провокує поведінку сторони співрозмовника, впливає на справедливу і несправедливу критику, здатність відкидати вимоги інших, проявляти співчуття, надавати підтримку і т. д. Можна ствердити, що у випускників-аграріїв комунікативна компетентність розвинута на більш високому рівні, ніж у реальних фахівців.

Комуникативні навички трактуються як здатність встановлювати, підтримувати і розвивати соціальні та міжособистісні контакти з іншими людьми в рамках професійної діяльності. Сьогодні вміння спілкуватися розуміється як цілісна, складна, відносно стійка і систематизована освіта, яка здійснюється через індивідуально-психологічні особливості поведінки і спілкування і включає у себе весь спектр знань, досвіду, характеристик та здібностей людини і дає змогу людині продуктивно виконувати комунікативні функції.

Проведені дослідження свідчать, що в сучасних умовах в нашій країні посилюється діяльність з підготовки майбутніх фахівців аграрного сектору. У контексті реформування аграрної освіти особливе значення надається взаємодії з потенційними роботодавцями. Роботодавці очікують, що майбутній фахівець аграрного господарства матиме достатні практичні та теоретичні знання і навички для забезпечення високої продуктивності праці, а також розвинуті професійні якості, необхідні для роботи, такі як ініціативність, активна життєва позиція, організаторські вміння та висока працездатність. Тому підготовці майбутніх аграріїв приділяється особлива увага, оскільки подальший розвиток цивілізації неможливий без аграрного виробництва, яке є основою існування людства.

На сучасному ринку праці особливої значущості набуває питання професійної підготовки нового покоління фахівців аграрної галузі, здатних гнучко реагувати на зміни соціально-економічної ситуації у країні, швидко адаптуватися до стрімкого розвитку техніки і технологій, а також орієнтуватися в реаліях інформаційного суспільства. Необхідність економічного зростання країни підкреслює важливість розвитку аграрної галузі, яка має значний потенціал і перспективи, що робить підготовку майбутніх фахівців у цій галузі особливо важливою [9].

Висновки. У сучасних умовах глобалізації навчання іноземної професійної орієнтації студентів аграрних ЗВО має фундаментальне значення. Іноземні мови стають одним з основних засобів набуття знань і вдосконалення професійних умінь в області агрономії. В умовах сучасності іноземна мова є не тільки навчальною дисципліною, а й "інструментом виробництва", необхідним для підготовки фахівців нового типу. Самоосвітня діяльність можлива протягом всієї кар'єри, при повазі культури і звичаїв країни мови, що вивчається, правильному визначенні місця рідної культури в світовому співтоваристві.

Незважаючи на численні дослідження і публікації, присвячені визначенню таких понять, як "компетенція", "компетентність", "професійна компетентність", єдиної думки серед авторів немає. Однак вчені визнають системну сутність цих понять і підкреслюють такі особливості, як активність і особистісні фактори успіху, включаючи самовдосконалення, самонавчання, самоорганізацію, самореалізацію, самовизначення, розвиток індивідуальності в професійній діяльності. Ці показники, як правило, є основними характеристиками фахівця в обраній ним області і частиною здібностей, що реалізуються у ході професійної діяльності.

Аналіз наукової літератури дає підставу зробити висновок, що професійна компетентність описується як невід'ємна риса ділових і особистісних

якостей фахівця. Це уможливило визначити рівень його знань, навичок і умінь, а також необхідний і достатній досвід для виконання певних завдань за фахом, що вимагають самостійного прийняття рішень. Таким чином, поняття “професійна компетентність майбутнього агронома” є багаторівневим поняттям, що поєднує когнітивні, емоційні та поведінкові властивості, що сприяють організації, підтримці й розширенню професійних контактів із різними партнерами, зокрема і з іноземними.

Унікальність розгляду цієї теми дозволяє здійснювати паралельний процес формування як іншомовних, так і професійних здібностей, завдяки безмежним можливостям міжпредметного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуржій А.М. Методологія критеріїв оцінювання. 2000. Київ : Освіта України. С. 11.
2. Дегтярьова Г.С., Козьяр М.М., Руденко Л.А., Шиделко А.В. Психолого-педагогічні засади діяльності педагога сучасної професійної школи. *Педагогічна думка*. Київ, 2019. С. 140.
3. Лазарев О.В. Питання застосування компетентнісного підходу у підготовці фахівця-аграрія. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2013. С. 168–174.
4. Лазарев О.В. Сучасні вимоги та підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: педагогіка і психологія : зб. статей*. Ялта, 2013. С. 137–142.
5. Лазарев О.В. Структурні компоненти професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: педагогіка і психологія : зб. статей*. Ялта, 2014. С. 141–148.
6. Мельничук Д. Вища аграрна освіта: нові підходи. *Аграрна наука і освіта*. Біла Церква, 2004. С. 5–9.
7. Руденко Л. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців: особистісно орієнтований, діяльнісний і компетентнісний підходи. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013, Львів. С. 61–69.
8. Руденко Л. Теоретичні основи формування комунікативної культури майбутніх фахівців. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів, 2012. С. 52–55.

REFERENCES

1. Gurzhiy, A.M. (2000). Metodolohiia kryteriiv otsiniuvannia [Methodology of assessment criteria]. Kyiv, p. 11. [in Ukrainian].
2. Degtyareva, G.S., Kozyar, M.M., Rudenko, L.A. & Shidelko, A.V. (2019). Psykholoho-pedahohichni zasady diialnosti pedahoha suchasnoi profesiinoi shkoly [Psychological and pedagogical principles of the activity of a teacher of a modern vocational school]. *Pedagogical thought*, Kyiv, p. 140. [in Ukrainian].
3. Lazarev, O.V. (2013). Pytannia zastosuvannia kompetentnisnogo pidkhodu u pidhotovtsi fakhivtsia-ahrariia [The issue of applying the competency approach in the training of a specialist-agriculturalist]. *Collection of scientific works of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*. Uman, pp. 168–174. [in Ukrainian].
4. Lazarev, O.V. (2013). Suchasni vymohy ta pidkhody do profesiinoi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv ahraroho profilu [Modern requirements and approaches to professional training of future specialists in the agricultural field]. *Problems of modern pedagogical education. Series: pedagogy and psychology: collection of articles*. Yalta, pp. 137–142. [in Ukrainian].
5. Lazarev, O.V. (2014). Strukturni komponenty profesiinoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnix fakhivtsiv ahraroho profilu [Structural components of professional communicative competence of future specialists in the agricultural field]. *Problems of modern pedagogical education. Series: pedagogy and psychology: collection of articles*. Yalta, pp. 141–148. [in Ukrainian].
6. Melnychuk, D. (2004). Vyshcha ahrarna osvita: novi pidkhody [Higher agricultural education: new approaches]. *Agrarian science and education*. Bila Tserkva, pp. 5–9. [in Ukrainian].
7. Rudenko, L. (2013). [Formation of communicative culture of future specialists: personality-oriented, activity-based and competence-based approaches]. *Pedagogy and psychology of professional education*. Lviv, pp. 61–69. [in Ukrainian].
8. Rudenko, L. (2012). Teoretychni osnovy formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnix fakhivtsiv [Theoretical foundations of the formation of communicative culture of future specialists]. *Pedagogy and psychology of professional education*. Lviv, pp. 52–55. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.12.2024

“Роби велике, не обіцяючи великого”.

Піфагор
давньогрецький філософ

“Вивчати що-небудь, не замислюючись над вивченням, – абсолютно марно. Замислюватись над чим-небудь, не вивчивши попередньо предмет роздумів, – небезпечно”.

Конфуцій
давньокуитайський філософ

